

ชื่อ..... รหัส.....
สาขาวิชา..... ชั้นปี..... หมู่.....
อาจารย์ผู้สอน : อาจารย์ นฤมล ประครองรักษ์

ปฏิบัติการที่ 5 การแบ่งเซลล์แบบไมโอซิส

การแบ่งเซลล์ เป็นกระบวนการเกี่ยวกับการเจริญเติบโตและการดำรงพันธุ์ของสิ่งมีชีวิต ต้องเริ่มมาจากการแบ่งเซลล์ ในสิ่งมีชีวิตเซลล์เดียวการแบ่งเซลล์เป็นกระบวนการสืบพันธุ์ที่ไม่ใช้เพศ (asexual reproduction) ส่วนในสิ่งมีชีวิตหลายเซลล์ การแบ่งเซลล์เป็นกระบวนการเจริญเติบโตและ/หรือการสร้างเซลล์สืบพันธุ์ของสิ่งมีชีวิต มี 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรกเป็นการแบ่งนิวเคลียส (karyokinesis) มี 2 แบบ ได้แก่ ไมโทซิส (mitosis) และไมโอซิส (meiosis) ขั้นตอนที่สองเป็นการแบ่งไซโทพลาสซึม (cytokinesis) ดังนั้นการแบ่งเซลล์จึงแบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ การแบ่งเซลล์แบบไมโทซิส (mitosis) และการแบ่งเซลล์แบบไมโอซิส (meiosis)

การแบ่งเซลล์แบบไมโอซิส (Meiosis)

เป็นการแบ่งเซลล์ในเซลล์สืบพันธุ์ มีการแบ่งเซลล์ 2 ครั้ง คือ ไมโอซิส 1 (meiosis I) ซึ่งจะได้เซลล์ใหม่เกิดขึ้น 2 เซลล์ โดยแต่ละเซลล์จะมีจำนวนชุดโครโมโซมลดลงเป็นครึ่งหนึ่ง (n) ของเซลล์เริ่มแรก แล้วจึงเข้าสู่การแบ่งเซลล์ครั้งที่ 2 เรียกว่า ไมโอซิส 2 (meiosis II) ซึ่งมีกระบวนการเหมือนกับการแบ่งเซลล์แบบไมโทซิส ดังนั้นจากเซลล์เริ่มต้น 1 เซลล์ เมื่อสิ้นสุดการแบ่งเซลล์แบบไมโอซิสจะได้เซลล์ใหม่เกิดขึ้น 4 เซลล์ โดยแต่ละเซลล์มีจำนวนชุดโครโมโซมลดลงเป็นครึ่งหนึ่งของเซลล์เริ่มแรก

1. **ระยะอินเตอร์เฟส (interphase)** เป็นระยะที่มีการสังเคราะห์โปรตีน RNA และมีการจำลอง DNA ออกเป็น 2 เท่า ในระยะนี้ 1 โครโมโซมประกอบด้วย 2 โครมาทิด

2. **ระยะการแบ่งเซลล์ แบบไมโอซิส (meiosis)** มีการแบ่งเซลล์ 2 ครั้ง ได้แก่ ไมโอซิสครั้งที่ 1 (meiosis I) และ ไมโอซิสครั้งที่ 2 (meiosis II)

การแบ่งเซลล์แบบไมโอซิสครั้งที่ 1 (meiosis I)

เป็นการแบ่งเซลล์เพื่อลดจำนวนโครโมโซมลงครึ่งหนึ่ง แบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

โปรเฟส I (prophase I) แบ่งย่อยเป็น 5 ระยะ คือ

- **เลปโทเทิน (leptotene)** โครโมโซมเป็นเส้นใย ขนาดเล็กและยาวมากสานกันไปบางส่วนพันกันถี่มาก เมื่อย้อมสีจะติดสีเข้มคล้ายลูกปัด เรียกว่า โครโมเมียร์ (chromomere) และเห็น นิวคลีโอลัสชัดเจน
- **ไซโกเทิน (zygotene)** โฮโมโลกัสโครโมโซมมาจับคู่เรียงกันตามความยาวของโครโมโซม ทำให้โครโมเมียร์ตรงกันทุกจุด เรียกว่า ซิแนปส์ (synapse)

- แพคทีทีน (*pachytene*) โครโมโซมหดตัวสั้น ทำให้เห็นเป็นแท่งสั้นชัดเจน โดยไฮโมโลกัสโครโมโซมอยู่กันเป็นคู่ เรียกว่า ไบเวเลนต์ (bivalent) แต่ละไบเวเลนต์ประกอบด้วย 4 โครมาทิด เรียกว่า เทแทรด (tetrad)

- ไดโพลทีน (*diplotene*) เป็นระยะที่สายโครมาทิดจากต่างโครโมโซมมาพันกัน เกิดการแลกเปลี่ยนชิ้นส่วนของไฮโมโลกัสโครโมโซม เรียกว่า ไคแอสมา(chiasma) และการแลกเปลี่ยนนี้เรียกว่าเกิดการครอสซิงโอเวอร์ (crossing over) ทำให้ยีนมีการเรียงตัวกันใหม่และเกิดการแปรผันทางพันธุกรรม

- ไดอะไคนีซิส (*diakinesis*) โครโมโซมหดสั้นมากขึ้นทำให้ไบเวเลนต์แยกตัวมากขึ้น โครโมโซมติดกันเฉพาะส่วนปลาย นิวคลีโอลัสและเยื่อหุ้มนิวเคลียสเริ่มสลายตัวไป

เมทาเฟส I (metaphase I) ไฮโมโลกัสโครโมโซมแต่ละคู่มาเรียงกันอยู่ตรงกลางเซลล์ โดยมีสายสปินเดิลยึดอยู่ที่ตำแหน่งของเซนโทรเมียร์

แอนาเฟส I (anaphase I) ไฮโมโลกัสโครโมโซมแต่ละคู่จะแยกออกจากกัน โดยถูกดึงไปอยู่คนละขั้วเซลล์

เทโลเฟส I (telophase I) ไฮโมโลกัสโครโมโซมแยกออกไปอยู่คนละขั้ว เกิดนิวคลีโอลัส และเยื่อหุ้มเซลล์

การแบ่งเซลล์แบบไมโอซิสครั้งที่ 2 (meiosis II)

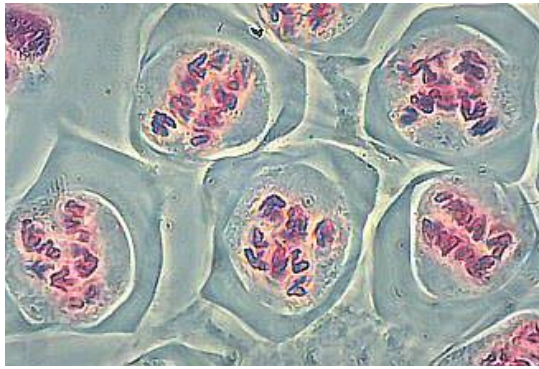
การแบ่งเซลล์แบบไมโอซิสครั้งที่ 2 แบ่งออกเป็น 4 ระยะ คือ โพรเฟส II เมทาเฟส II แอนาเฟส II และเทโลเฟส II ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงในแต่ละระยะเหมือนกับในการแบ่งเซลล์แบบไมโทซิส (mitosis)

Zygotene /Prophase I

Diplotene/Prophase I

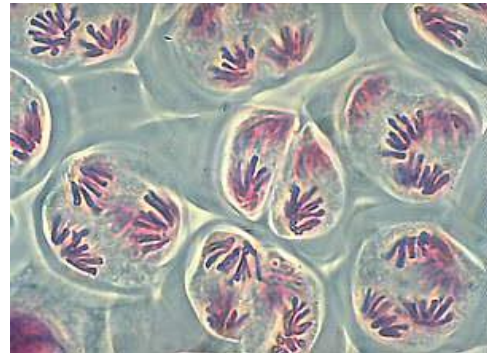
Diakinesis/Prophase I

Metaphase I

Metaphase II

Anaphase II

รูปที่ 1 แสดงการแบ่งเซลล์แบบไมโอซิส ภาพถ่ายโครโมโซมดอกหอม (*Allium ursinum*)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักศึกษาสามารถเตรียมสไลด์สำหรับการศึกษการแบ่งเซลล์แบบไมโอซิส
2. เพื่อให้นักศึกษาทราบความสำคัญและขั้นตอนของการแบ่งเซลล์แบบไมโอซิส
3. เพื่อให้นักศึกษาหาระยะต่างๆ ของการแบ่งเซลล์แบบไมโอซิส

วัสดุอุปกรณ์

1. กล้องจุลทรรศน์
2. ดอกกุยช่าย
3. สี aceto-orcein
4. 5% HCl หรือ 1N HCl
5. ตะเกียงแอลกอฮอล์
6. ไม้ขีดไฟ
7. สไลด์ และกระจกปิดสไลด์
8. เข็มเขี่ยและปากคีบ

9. ใบมีดโกน
10. หลอดหยด
11. ปีกเกอร์
12. น้ำกลั่น
13. กระดาษทิชชู
14. กระดาษเช็ดเลนส์

วิธีการศึกษา

เลือกดอกกุยช่ายที่กำลังมีการแบ่งเซลล์ เป็นดอกที่ไม่แก่หรืออ่อนเกินไป โดยเลือกดอกย่อยที่อยู่ในช่วงกลางๆของดอก ซึ่งจะพบการแบ่งเซลล์ในไมโครสปอร์มาเทอร์เซลล์ (microspore mother cell) หรือไมโครสปอโรไซต์ (microsporocyte) ของอับเรณู (anther) ของเกสรตัวผู้

1. นำดอกกุยช่ายไปแช่ในสารละลายรักษาสภาพเนื้อเยื่อ (fixative) นาน 24 ชั่วโมง แล้วนำไปแช่ใน 70 % ethanol และเก็บรักษาไว้ 4°C จนกว่าจะนำมาใช้
2. นำดอกกุยช่ายมาวางบนสไลด์ และล้างด้วยน้ำกลั่น 3 ครั้ง
3. ใช้เข็มเขี่ยฉีกกลีบดอกออกจะพบดอกย่อยอยู่ภายใน เลือกดอกย่อยที่อยู่ช่วงกลางๆ 2-3 ดอก เขี่ยเอาเฉพาะอับเกสรตัวผู้หรืออับเรณูและเขี่ยส่วนอื่นทิ้งไป
4. หยด 5% HCl 2-3 หยด ลงบนอับละลองเกสร ทิ้งไว้ประมาณ 5 นาที แล้วขับ HCl ออกให้หมดด้วยกระดาษทิชชู แล้วหยदन้ำกลั่นล้างอีก 3 ครั้ง
5. หยดสี aceto-orcein ให้ท่วมอับละลองเกสร และใช้ปลายเข็มเขี่ยกดหรือขยี้ให้อับละลองเกสรแตกออก แล้วนำสไลด์ไปผ่านเปลวไฟ 3-4 ครั้ง เพื่อให้ติดสียอมได้ดียิ่งขึ้น ระวังอย่าให้สีเดือดและแห้งจากนั้นทิ้งไว้ให้เย็น
6. ปิดทับด้วยกระจกปิดสไลด์ จากนั้นวางกระดาษทิชชูทับบนกระจกปิดสไลด์ แล้วใช้หัวแม่มือบดขยี้หรือทุบด้วยด้ามของเข็มเขี่ยเบาๆ เพื่อให้เซลล์แยกออกจากกัน
7. ซับสีที่ล้นออกมานอกกระจกปิดสไลด์ และเช็ดด้านล่างของสไลด์ให้แห้ง แล้วนำไปส่องดูภายใต้กล้องจุลทรรศน์ที่กำลังขยาย 40 100 และ 400 เท่า
8. วาดภาพระยะต่างๆ ของการแบ่งเซลล์ ที่เห็นภายใต้กล้องจุลทรรศน์ พร้อมระบุรายละเอียด

ผลการทดลอง

ให้วาดภาพระยะการแบ่งเซลล์ พร้อมอธิบายการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ภาพที่เห็นได้กล้อง (Meiosis I)	ภาพที่เห็นได้กล้อง (Meiosis II)
<p style="text-align: center;">Prophase I</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p style="text-align: center;">กำลังขยาย.....เท่า</p>	<p style="text-align: center;">Prophase II</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p style="text-align: center;">กำลังขยาย.....เท่า</p>
<p style="text-align: center;">Metaphase I</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p style="text-align: center;">กำลังขยาย.....เท่า</p>	<p style="text-align: center;">Metaphase II</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p style="text-align: center;">กำลังขยาย.....เท่า</p>

ภาพที่เห็นได้กล้อง (Meiosis I)	ภาพที่เห็นได้กล้อง (Meiosis II)
<p style="text-align: center;">Anaphase I</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p style="text-align: center;">กำลังขยาย.....เท่า</p>	<p style="text-align: center;">Anaphase II</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p style="text-align: center;">กำลังขยาย.....เท่า</p>
<p style="text-align: center;">Telophase I</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p style="text-align: center;">กำลังขยาย.....เท่า</p>	<p style="text-align: center;">Telophase II</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p style="text-align: center;">กำลังขยาย.....เท่า</p>

สรุปผลการทดลอง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

คำถามท้ายบท

1. การแลกเปลี่ยนชิ้นส่วนของโครโมโซมเกิดขึ้นในระยะใด และมีผลต่อพันธุกรรมของเซลล์ที่เกิดใหม่อย่างไร

.....

.....

.....

.....

2. การแบ่งเซลล์ในระยะ anaphase I และ anaphase II แตกต่างกันอย่างไ

.....

.....

.....

.....

3. เมื่อสิ้นสุดการแบ่งเซลล์ในระยะ Telophase II ของเซลล์พืชจะเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไร

.....

.....

.....

.....

4. เมื่อสิ้นสุดการการแบ่งเซลล์แบบไมโอซิส เซลล์ลูกมีลักษณะอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....